

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus disputatio - Cod. Ettenheim-Münster 336

[S.l.], [17. Jahrh.]

Sectio 6ta

[urn:nbn:de:bsz:31-131792](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131792)

Concl^o 5. Plures leges possunt impleri eodem tempore
 pluribus artibus. Ex^{ta}: Qui efficit quid quid per pro-
 cepta exigit, satisfait illis preceptis: s^{ed} qui av-
 dem tempore v. g. audit missam in festo preceptam
 et simul orat horas canonicas et ita preces pro pe-
 nitentia sacramentali imploras, efficit quid quid
 per precepta illa exigit: go. Non defunt
 qui proble^o docent, se si obligati s^{unt} ad duas
 missas audire, satisfactur ad unam easi-
 mul, quod in duobus altariis eodem tempore
 celebrant. contra v. si easq^{ue} contingat, ut casum
 hic unius precepti executione alterius impedi-
 at, ita ut simul stare n^{on} possit, verum est, di-
 versis artibus eodem tempore n^{on} posse impleri plu-
 res leges.

Sectio 6. ta

Quomodo leges mutantur et cessant?

Concl^o 1. Cessat lex, cuius obligatio cess-
 ante causa materiali seu finali legis adsequata.
 Ex^{ta} pars 1. Materia cessat, quod l. omⁿ legis
 ex honesto fit turpis, s. ex utili inutile, s. ex
 probi impossibile. Sed lex q^{ue} non est honesta inu-
 tilis seu impossibilis n^{on} est lex, n^{on} n^{on} habet vires et
 effectus quales, neq^{ue} obligat: go. Quod dicitur

• qua nunc est inutilis aut impossibilis postea
• rursus evadat utilis & possibilis, rursus obliga
re incipiet. Si clausura monialium, & hinc
belli redditus, immodis elapso bello rursus obli
gabit moniales. Fabr. pars 2. de Parte caa fine
li: adaequatae propter quod lex lata est usque
utilitas regis, & dicitur: adaequata. si n. lex habeat
plura motiva aut partes, una cessante perma
nebit obligatio respectu alterius. Acriter hinc quer
tant Auctores, an cessante fine legis adaequa
to respectu unius personae partem esset etiam in fine
legis obligatio respectu illius personae? negant multi
affirmant alij non attendendo auctoritatis. Ego
distinguo et dico: cessante fine adaequatae
gis respectu unius personae per se nunquam cessat ob
ligatio legis. cessat tamen per aliam in eo casu, quod
ipse legislator exoptasset si providisset. Ra
tio prioris est: quia obligatio legis durat tamdiu
quamdiu legislator prudenter vult subditos esse
obligatos: si in dicto casu adhuc prudenter
vult subditos esse obligatos tunc n. adhuc
honestum ratiōe sua legis, neque promovere et offer

vane bonū cone ripud. per oēs et singulararti
 ones subdoru à lege prescriptas: go. In ex-
 plo res clarior est ad et: sit lex ne quis arma
 ferat nocturno tempore. finis e auertere tumul-
 tu, rixas, eades. Tu diuis: ego non obligor,
 quia cessat apud me finis legis, qui sic homo
 pacificus, neminē laedo. Sed falleris et obli-
 garis; quia licet respu tui qualeng es pers-
 na mere privata et considerata sine ullo respu
 ac ordine ad coitem, et sic finis etm ad-
 quatus legis, non tu cessat finis respu totius
 coitis, cuius tu membrū es; ideoqz tenetis le-
 ge tamdiu, quamdiu tenetis coitas. confirmat:
 legislator intendit q̄seruod legis, q̄ lex melius
 conseruari non pot quā si oēs obligantibz affi-
 in uno alterove cesset, aut potius cessare
 videat, finis et ratio legis. Deniqz si legis-
 lator ipse interrogaret, nū etm sub hac lege
 prehenderet pacificos et bene morales? respon-
 deret, utiqz illos etm ee prehensos. Unde etm
 patet ratio posterioris -; quia lex in tantū obli-
 gat, in quantum legislator obligare intendit: go si
 quis casus emerget, quem ipse legislator reprehendit
 si ab eo prauius fuisset, dubium n̄ e, quin tunc aff-

et obligatio Legis. Hinc si ieiunium tibi grave no-
camentum adferat non obligaris ieiunare, quia non
est mens Regiflatoris te in tali casu adstringere.
Sed hoc de re plura ubi de Epistola.

Puncto 2. Lex cessat per revocationem et per
irritationem. Lex: Revocatio est voluntas Re-
giflatoris, qua leges à se latae tollit et non vult
eas amplius hinc vni obligandi; per quas a. casus
aliquis nascitur per easdem dissolvitur, et habet
regulae Juris in Textu. Irritatio v. seu annulla-
tio est voluntas superioris, qua leges à Regiflato-
re inferiore latae tollit eamque invalida reddit.
Inferior a. Regiflator pendet a Directione et
Imperio superioris: quod leges à se per irritationem quod
revocant cessare possunt. Et licet omnis irritatio
sit prohibita, non tamen omnis prohibita alicui est
irritatio illius; nam Cetera prohibet, ne sacerdos
ullum sacramentum administret in mortalibus.
In Baptismo in mortali administratio est irritata
et invalida.

Puncto 3. Lex cessat, et abrogatur per quae
tandem gloriatur. Lex: quaedam habet vim legis:
aliqui leges posterior potest abrogare prior: quod.

Verum hic observandum est, quod consuetudo, quae
 1. potest abrogari debeat et 2. locabilis, de re
 servata honesta, utili, non molesta nimis et
 difficili. 2. Ut libere et publice frequentetur,
 a majori parte civitatis. 3. Ut usurpetur a po-
 pulo ad vim obligationis introducenda, h. v.
 ex sola pietate aut honestate. In dubio an con-
 suetudo introducta sit cum intentione ob-
 ligandi, an ex mera pietate? standum est pro
 libertate operantium. Unde ceremoniae nonnullae
 cultus, quibus intercedit solet populus, non obli-
 gant, quia non sunt introductae ad vim obligandi.
 v. g. aspersio aquae benedictae, ritus qui solent
 adhiberi in benedictione cinerum, palmarum etc.
 4. Ut Princeps s. legislator in consuetudine
 cuius obligationem ex presce. s. interpretative
 personae s. legati essentia. Pr. a. ex-
 presce essentia quod consuetudine introducta
 approbat et confirmat: interpretative, quod
 si leges a se latae violari et nemine repre-
 hendit, ad facile potest: personae, quod in
 consuetudine uno ex praedictis duobus modis gen-
 rit: legatim quando consuetudo per viam prescriptionis

legē abrogat, quod fuit p̄t effi. Innocēti de la-
ti consuetudine p̄rogat nō fiat, ut hōiter do-
cent Auctores ḡtra Vasquez. Introducitur a.
consuetudo per viā prohibitiōis quādo hoc ad p̄j
finitem et obligatōē inducendā obtinet p̄us
ā Jure requisitū. Requiritur a. anni decem
sed ad Cūtam quā civili, quāvis aliq̄ p̄fine
sufficiunt. Fundamento, ad Cūtam exigant qua-
draginta. Numerus a. actus ad consuetudine re-
quisitū arbitrio prudentū et morali non
inducio relinquūt, ut reule Honold. n. 138.
ḡtra Rōmū, Lanormiland Barbulū. P̄a. Pe-
gnald. et Rodrig. qui putant duos l. tres
aut sufficere si p̄ncipis fiat et n̄ realiter.
Ad p̄sribendum ḡtra legē bona fides n̄
requisitū, sicut ad alias p̄scriptionses q̄ ḡ-
nerat in danno aliorū, unde nunq̄. inchoari
p̄unt mala fide, licet n̄. itē hīc forte legē
latur unq̄ l. violat, ab initio damnū aliquod
honoris aut estimatōis patiat, adeoq̄ p̄missio.
gestorū legis ut p̄larimū p̄uent, si tamen
legis violatio per actū tempus dūret et sen-

sine consuetudo generalis inualescat, ad id Prin-
 cepti iuri suo, et in consuetudine vel perso-
 nali vel legaliter consentit. Idem ta-
 men consuetudo uniuersalis per legem et
 que uniuersalem abrogari. Particularis q. d.

Particularis a. consuetudo per legem ueltem non
 abrogatur nisi talis consuetudinis clausula des-
 galoria facta sub eius generalibus et presere
 apponatur. Vide fufig Honor. n. 148. et Fran.
 B. sp. Q. 10. à numero 14. Obligat etm consuetu-

do in consuetudo si res est gravis et contra obser-
 uatur à iure b. maiorij parte illig: item si vi-
 ri prudentes male sentiant de his qui non ser-
 uant consuetudine, b. si Proclati reprehendant
 et puniant transgressores, b. de hijs si ipsa
 consuetudo nullum conferat ad reipubl. utili-
 tatem et seruat. licet Adamy Burghuber
 Centuria 1. casus consuetudo causa 90. argatur
 cum loquens consuetudine non obligare in
 consuetudo nisi aliqua lex scripta non exstet.

Coniecto res tua abrogatur et usatur per
 legem generaliam et per interpretationem. Pars 1. c.

cor, quia lex per illud abrogatur, per quod revo-
catur prior voluntas obligandi: sed per legem g-
neralem quam ferre potest. idem ipse legislator
l. eius successor, l. utriusque superior voca-
tur l. irritatur prior voluntas obligandi g-
Part 2. quod cor est: nam interpretatio est
duplex, alia secundum legem, alia contra legem.
Interpretatio secundum legem est prudens ac mo-
derata legis explicatio ad sensum verborum
in casibus particularibus adtemperata. Et hoc
iterum triplex est: Audentia, Usualis et Do-
ctrinalis. Audentia est, quae fit ab eo qui
potestatem condendi legis habet. Usualis quae fit
per consuetudinem legitime introductam. Doctri-
nalis quae fit per declarationem virorum pruden-
tium et Doctorem ex principiis iuris et Theologiae,
quae declaratio tam si vim legis non habeat, sicut
habet declaratio legislatoris facit. In ut qui
libet eam in praei sequi potest, etsi legislator
v. g. Summus Pontifex extra legem dicit alia
sibi mente fuisse ut reite observat. *manus*
Pa Verbo ex n. 23. Ratio est; quia privatae

l. unius illud factum in loco domicilij sui legatur
non tenet interce, quia dñs dñm eiffibat, n
erat proae obligatus audire hoc factum, p. pole-
rat aut debebat differre, donec ulla missa,
l. unius illa legere: postea v. dñs est in ali-
eno loco reseat obligatus. Suraud En et Ba-
silius Pontig n improba dissentiunt.

4. Si quis è suo territorio ubi è ieiuni-
um potes mane ientaculù et meridie prandiu
sumere si ex die perventurq. p. ad locu ubi n
è ieiuniu, quia lex ieiunij è indivisibilis,
obligans pro integro die et non pro aliqua par-
te e. Aliud è de comestione carnis, quia
hoc proceptu è divisibile, obligatq. prohi-
gulis diei partibz, ita ut licet quis semel
comederit carnes, adhuc En obliget, eas non
comedere. Contrariu En non improba tenet
Francif. Bone Spis D. z. de reg. n. 84. Et quod
lex abstinentie à carnibz hoc mo caplari de-
beat: non fumes carnes, ne vel semel in die.
à qua lege excusat ille, qui tali die futurg
è in territorio in quo nulla è abstinentia a
carnibz.
B. Confiliatq

3. Constituta in alieno territorio ubi non
est dies ieiunij, si mane et meridie comedas,
vesperi in proprio territorio ubi est ieiunium,
non teneris ieiunare, ob eandem rationem, quia
lex ieiunij est indivisibilis.

Contra 4. Clerici tenentur legibus civilibus quae
inducuntur auctoritate non cadunt nec statum clerica-
lem deducunt, et quidem dicitur, non in quo
ad vim coactivam. Probatur pars 1. Clerici sunt
vere civis et partes principum civilis reipublicae
ac proinde gubernatori politico subiecti esse
debent: atque gubernator politico iurisdictionem
temporalem habet in reipublica et Pontifex
sive Rex sive Princeps: ergo regi in tempora-
libus subiecti sunt: ergo poterit rex eas leges
imponere, quae iam eorum statui quae reipublicae
convenientes sunt, quemadmodum illae, quibus para-
lis praedium frumenti, prohibetur valor monetae,
modus edificandi, gradendi, testandi etc.
Confirmatur: Clerici neque ex iure divino, neque
hinc exempti sunt a gubernatione politica reipublicae
immo gratia politica habent ex utroque: ergo sunt
illis in legibus quae immunitati auctoritatis ac eorum

statui repugnant nullo modo tenent, ut hec
 in *Trid. Sess. 25. de refor. alijs pluribz locis* Iuris
 la Civilis quā Canonici. Porro immunitas
 tua ledit, ac violat,

1. Si Cuius aut Cuius personae imper-
 diant, uti rebz seu facultatibz sibi a Deo
 concessis.

2. Si illis diminuant privilegia a Deo
 Summis Pontificibz aut etiam Principibus
 eis concessa.

3. Si clerici propter ordinaoes s. Statuta
 magistralium efficiant, limitiores.

4. Si efficiant deterioris gradus quā laici.

5. Si leges secularium nata sint, afferi
 Cuius l. personis Cuius incommode.

6. Si iudez laic compellat Clericos et in tem-
 pore famis ad vendenda frumenta.

Hec oia productis gravissis Auctoribz pro-
 bat *Beane p. 4. Fract. 5.* Et addit, quod
 alia Clericorū, essi inferant damnum, n. possunt
 per iudicem secularē capi, nec damnum suum
 exequi. Item quod seculares titulos gneludi-
 nis etā immemorialis n. possunt introducere ex

actiones et gravamina contra Clericos s. subia
uant episcopi. Nam a. Clericorum exem-
tionem ad libertatem, sed quoad personas, quod
res et loca eorum, et iuris non in huius, ve-
rius et in divini palati et ex Tit. Pp. 26. c.
20. Et probat neque in Algidio Lombardi
in sua Panoplia libertatis et immunitatis
lib. 2. c. 2. n. 16. et seq.

Partis secundo eadem est ratio: quia Clerici
sunt seculares quoad religiose sunt vere subditi legis-
latoris seculares quoad leges statui clericali non
repugnantes: nec expediret eos recipi in eorum
reipublica societate nisi vellent subditi huiusmodi
legibus. Pars 3. Clare gloriatur in Iure canonico
in variis locis quae passim referuntur. Et
potest experiri, quia Clerici delinquentes neque
solent, nec possunt nec debent a saecularibus coerceri aut
multari: quod non tenent legibus civilibus quoad
vini coactivam, coercitivam et punitivam, sed in di-
rectivam. Contra quod

Ob. Potestas precipiendi gravata est cum
potestate puniendi: quod si seculares possunt Clericos
precipere, possunt illos etiam punire. R. Ans. quod
verum est per se, ex ratione in hoc privilegio potestatis

una ab altera separari: quod si consuetudo alicui
 sit aut fuerit gloriata, referenda erit in permis-
 sione specialis Summi Pontificis qualis alim a p[ro]p[ri]o
 Gallos et ad hunc valuisse, defendit Petrus de Vufas
 in lege armorum Verfi. s. ff. de Verb. Significib[us].

Concto 5. Religiosi, profertim exempti, per se
 et directe non tenentur ad leges Provinciales et
 Episcopales. De exemptis ac immediate sumo Pon-
 tifici factis n[on] e[st] dubium, cum tales non subiant
 ulli iurisdictioni Episcopali, ni in quibusdam
 casib[us] in iure expressis. De alijs non exem-
 ptis inde p[ro]bat: hi h[ab]ent modum vivendi peculia-
 rem a clericis secularib[us] diversum et proprie con-
 stitutionib[us] oneratis, ut proinde l. infra equi-
 tas dicitur, eos a legib[us] Episcopalib[us] exsolu-
 tos, et dicitur. Exempti, per se et directe: nam per
 alios et indirecte obligantur, et n[on] exempti ad
 aliquas leges l. r[ati]o scandalis, l. r[ati]o parti-
 consuetudinis prescripta. l. recepta. l. gravis nece-
 ssitas, cui aliter occurrere non potest, l. deniq[ue] r[ati]o al-
 terius legis cuius contentus in verbis casib[us] iuben-
 tis o[mn]es religiosos et n[on] exemptos parere Ep[iscop]o et
 Ordinarijs locor[um] prout iubentur in Frid. sess.
 25. Cap. 12. et 16. Quoad observationem fessorum
 promulgationem et observationem inferendam in suis

Ceteris, quoad prouisiones, uisibilibus. in l. expressa
l. laicula exceptione habeant.

Sectio 5. ta

Quomodo lex Impletur?

Concto 1. Ad implationem legis non requiritur in
tentionis implendi; imo sufficit intentio non im-
plendi. Et uis et uita; quia sufficit facere
id, quod praecipit, seu non facere quod prohibe-
t. Lex aliud non intendit eorum intentio quiescit.
Aucedit quod intentio sit alicuius interitus, qui per
se ac uicite a lege hanc imperari non potest, ut
supra uiding. Ita si scriptum fuerit, ut quod
reflere non intendat satisficere, aut uicite
intendat non satisficere in reuolue horarum
auditione fieri, implatione uoti, perfolati-
one poentia. In satisficere: Volu nonnulli
exipiunt. Sed qha

Ob. 5. Auct non operant, ultra intentionem
operantis: go qui non uult satisficere non sa-
tificat. R. diff. Ans: auct non operant
ultra intentionem operantis quando se in po-
tente operantis satisficere, l. non, quod: su-
nego.